

BABEŞ–BOLYAI UNIVERSITY CLUJ-NAPOCA
FACULTY OF THEATRE AND FILM
DOCTORAL SCHOOL OF THEATRE AND FILM

THESES OF THE DOCTORAL DISSERTATION

THESIS SUPERVISOR:

Prof univ. habil. dr. BÁCS MIKLÓS

DOCTORAL CANDIDATE:

BARTHA KATALIN ÁGNES

CLUJ-NAPOCA

2022

BABEŞ–BOLYAI UNIVERSITY CLUJ-NAPOCA

FACULTY OF THEATRE AND FILM

DOCTORAL SCHOOL OF THEATRE AND FILM

**HISTORICAL ACTING STYLE AND PRACTICE:
THE ARTISTIC AND SOCIAL DIMENSIONS OF A 19TH CENTURY ACTRESS'
CAREER**

THESIS SUPERVISOR:

Prof univ. habil. dr. BÁCŞ MIKLÓS

DOCTORAL CANDIDATE:

BARTHA KATALIN ÁGNES

CLUJ-NAPOCA

2022

CONTENTS

INTRODUCTION	4
The biographical perspective and the optics of performance studies	5
Description of the historical acting style and problems of approach.....	12
1. THE BIOGRAPHICAL FRAMEWORK OF AN ACTRESS.....	17
1.1 The socially sensitive, generous actress.....	26
1.1.1 Kornélia Prielle's work for civil associations.....	29
1.1.1.1 The theatrical context of the Transylvanian Hungarian Cultural Association's (EMKE) renewal assembly	31
1.1.2 Actresses and donations.....	35
1.2 The national actress.....	37
1.2.1 The spatial dimensions of fame	41
1.3 Social relations and Kornélia Prielle.....	50
1.4 Homemaking and professional identity	63
1.4.1 Income from theatre.....	74
2. STAGE ACTING.....	80
2.1 Spectators' memories and 19 th century stage play: new and even more recent naturalness.....	80
2.1.1 Sentimental and romantic naturalness	81
2.1.2 A new kind of naturalness.....	88
2.1.3 The recent naturalness.....	92
2.2 Actor construction and role type: the subjectivities of the salon actress	96
2.2.1 Definitions from encyclopaedias and theatre aesthetics	96
2.2.2 Theatre codes	98
2.2.3 Institutional discourse	100
2.2.4 European theatrical practices	102
2.3 Theatrical role type and public image	103
2.3.1 Does she adapt to her role type or does her everyday life resemble her role?.....	104
2.3.2 Theatrical salon.....	110
2.3.2.1 Experiential spaces	111
2.3.2.2 The stage salons of the <i>Fourchambault family</i> : an attempt at reconstruction	112
2.3.2.3 Salon lady on the stage, actress in the salon, lady/mistress at home	117
2.3.3 The relationship between actress image and theatrical role type for two actresses Hiba! A könyvjelző nem létezik.	
2.3.3.1 Finding the suitable role type	120

2.3.3.2	Attachment to the role type	124
2.3.3.3	Performance effects of on-stage and off-stage conventions	128
2.4	Social norm-driven acting (Zikka)	132
2.4.1	The context of the first Hungarian stage spy lady	133
2.5	Passion-driven acting (Cora)	141
2.5.1	Prielle's performing tools	144
2.5.2	The power of performance and the experiential nature of role shaping	147
2.5.3	The spectacularity of modern passion.....	150
2.5.4	On various theatre stages	156
2.5.5	Problems of pathology	158
CONCLUSIONS.....		160
ANNEX.....		172
Visual source, photographs.....		172
Maps.....		194
Miscellaneous notes by Kornélia Prielle.....		196
BIBLIOGRAPHY.....		220

Keywords of the doctoral dissertation:

acting style, Kornélia Prielle, 19th century, role, creative naturalness, performative dimension, written and embodied culture, performance study, theatre historiography, Hungarian theatre

Structure and short summary of the doctoral dissertation

The research examines the changing theatre acting style of the period in relation to the career of a 19th century theatre artist, Kornélia Prielle (1823-1902). One of its basic questions was what the style of acting, or rather the manner of acting, means and how can its changes be described. Closely linked to this was an exploration of the problem of how the theatrical sources of the past can be seen, read, and interpreted in relation to stage play.

Contemporary theatrical historiography, the scholarship on the history of acting is cautious about the question of acting style, and most often organises its arguments around a well-defined group of sources to shed light on the issue. By combining the methods used so far, assessing the results of previous research, and including and interpreting basic research, this attempt puts 19th-century acting styles and their changing practices into a new context, linking them to a specific actress' career, while making connections with the acting styles of the generations of actors before and after. The optics and questioning of the *biographical method and the historiography of theatre and performance studies* are peculiarly interconnected here, with the intersection of stage performance and acting style.

Acting styles, which vary from one theatre culture to another and over time, are seen as a *normative set* rather than a general normative style, and it is argued that they do not exist as such but are only objectified in specific performance practice. The structure of the dissertation was based on this hypothesis.

The first half of the thesis examines the characteristics of Kornélia Prielle's career as an actress in a biographical framework, in connection with the question of acting style (1. *The biographical framework of an actress*), while the second half focuses on the period's stage acting, on the one hand by rethinking and elaborating the conceptual world and methodology related to acting styles, and on the other hand by examining the traces of specific performances (2. *Stage acting*). The dual focus of biography on a micro-historical scale and performance studies implies that the interpretations of Prielle's *biography as an artist* are linked to social contexts that are relevant to the capture of the period's *theatrical performance style* in this study. Prielle's language of acting,

aspects of gestures, facial expressions, and vocal techniques are not seen as existing in themselves, but as a set of knowledge based on, and not independent of, a code system of the period's actions and behaviours. Revealing the characteristics of Prielle's career as an actress, the social embeddedness of her personality and stylistic traits, it highlights social aspects that are important for capturing the style of her acting: her social sensitivity, her charitable acts and gestures of support (chapter 1.1 and its subsections), the characteristics of her lifestyle, her family, her network of relationships, her reputation, her relations with provincial theatre companies (chapters 1. and 1.2), her social relations in the context of normative behaviours (chapter 1.3), her homes, her income (chapter 1.4), and the world of values expressed through these.

The second half of the thesis focuses on the period's stage performance and its distinctive Priellean features: the changing content of the meanings of creative naturalness (chapter 2.1 and its subsections), the interweaving of role-type and actor's image, and the performative dimensions of Prielle's acting (chapters 2. 2 and 2.3), and then, in relation to two of her role performances, the ways of acting driven by social norms (chapter 2.4) and the tools, possible effects, and spatial dimensions of the diffusion of her passion-driven acting style (chapter 2.5). This 2nd major chapter deals with questions such as: why was the ideological-aesthetic determination of a given period important for the impact/success of a given performance? How did the artist convey the meaning of the performance, and with what tools? How was the changing Priellean style of acting and performance and what audience needs did it satisfy?

It can be stated that the study of Kornélia Prielle's oeuvre and her stage performance proved to be an excellent field for the study of 19th century acting, since she performed on the stages of Hungarian professional theatre of the period for six and a half decades, from the 1840s to the turn of the century. After her period as a prima donna in provincial travelling companies (from 1841), she became a member of the National Theatre in Pest in 1859, respectively, in 1861. Here she played a very wide range of roles in nearly three hundred roles, on almost three thousand evenings at the National Theatre, with a large number of additional provincial performances. During her career she saw and played with the great Hungarian pioneering actors (Déryné Róza Széppataky, Miklós Udvarhelyi, Pál Jancsó, Mimi De Caux), and at the peak of her career, in the Ede Paulay era at National Theatre (1878-1894), she was the partner of Mari Jászai, József Szigeti, Imre Nagy, and Emília Márkus, among others; at the turn of the century, countless young aspiring or even beginning actors had the opportunity to see her, the living legend.

The monographic treatment of her career was previously done by Edit Mályuszné Császár, who also discussed the acting oeuvre of her first and also third husband, Kálmán Szerdahelyi (*Life of a Theatre Couple*, 1956). The volume has made good use of various types of theatrical and biographical data, but it has failed to provide a nuanced interpretation of her artistic oeuvre, her performances, and her role creations. As an indication of the artist's importance, her canonization began already in her lifetime, when the actor and critic Pál Rakodczay, a writer of theatre theory and theatre criticism, published a book commemorating Prielle's fifty-year career as an actress, entitled *Kornélia Prielle: Her Life and Art* (1891), the first part of which examines her career chronologically, and the second part of which provides a mimographic description and criticism of some of her most important roles. Rakodczay's plastic interpretations of roles, his sensitive vision of his actor colleague's performances, make this volume stand out from the 19th century descriptions of manners of acting, and it can become a key, an initiated mediator to the understanding of Prielle's performance practice and acting style.

Even with the two monographic approaches mentioned above, the sources of the biography are quite vast, and it was essential to explore and use it from our chosen point of view. She has generated a remarkable corpus of texts, and as a person with a written legacy, we can look at her oeuvre from a uniquely personal perspective through the texts she wrote. Some of these documents are available from published book and press sources, while others are preserved in various museums, archives, and libraries. A good number of her personal objects are preserved in her hometown, at the Reformed Church of Sighetu-Marmației, her extensive and unpublished correspondence, notes, writings, and photographs at the National Széchényi Library in Budapest, and many photographs at the National Museum and Institute of Theatre History from Budapest.

Viewing her personal and stage life in the context of the period's system of norms, I had to reckon with the extreme fragmentation and complexity of her biography, and with the fact that, therefore, it could not be encompassed in a single, linear narrative.

The model-value proposal of the thesis is therefore a combination of the methods already indicated: a joint approach to *written culture* and "*embodied*" culture. Diana Taylor relates this dual approach to the concepts of archive and repertoire. According to her, embodied knowledge repertoires, transmitted through gestures, spoken language, movement, dance, song and other performative acts, are in fact a complementary alternative to the knowledge storage and transmission systems that can be extracted from written archives. In fact, she proposes with this a

reinterpretation of the graspability of historical processes. Accordingly, within the framework of performance studies, the legitimate focus of inquiry can be directed as legitimately at the vehicles of embodied knowledge (handed-down gestures, embodied practices) as at the written culture that is the preferred and exclusive focus of historiography (Taylor: *The Archive and the Repertoire*, 2003).

The fact that we have neither audio documents nor films from the period under study makes it difficult to approach and describe changes in performance modes and styles in a longer, diachronic process, so that the main carriers and sources of traces of theatrical performance remain the surviving textual descriptions, although the body and sound dimensions of traces of performances should be as valid and legitimate focus of investigation as texts.

Among the ways and methods of understanding and describing the history of acting and changing style of acting, the following have proved useful: *the analysis of the performed repertoire* and the impact of the style of the underlying dramas/textbooks on theatrical performance, while another descriptive method is to highlight *continuity and discontinuity*, tradition and novelty; in addition to the method of relating to different generations of actors, *the relationship with renowned actors of outstanding importance* in the European canon is also significant; and finally, another methodological approach consists in a strong focus on the performative dimension: the capturability of body and voice, gesture and phrasing in textual narrative and visual media. It is also a common in theatre historiography to analyse *the theatre textbooks*, rules, and *codes of conduct* used in specific periods. Besides the foreign theories of acting, the relevant theoretical discussions compiled by József Bajza, Gábor Egressy, Ede Paulay, and Antal Váradi, as well as the guidelines for conduct of the period also form an important group of sources for analysis in the study. The thesis works with a combination of all these possible methods, even more so as a single approach would be too reductive.

These methodological considerations led to the use of the concept of *creative naturalness*, which, alongside representation, was one of the dominant concepts in the Hungarian theatre of the 19th century. Chapter 2.1, *Spectators' memories and 19th century stage play: new and even more recent naturalness* captures the changes in acting style not only in the stiffening of gesture and phrasing, which can be described in the succession of generations of actors, and in the desire to innovate and create new ones, but also in the ever-changing concept of naturalness. The fundamental question is: how is new naturalness achieved, how is the novelty perceived, in what

way does it become natural again, and then again, once fossilised, how is it replaced by an even newer naturalness? The examples go from the early period of Hungarian professional theatre to the end of the 19th century: it speaks of naturalness in the sense of sentimentalism and romanticism (2.1.1.), of the new kind of naturalism (2.1.2.), and the still more recent naturalism (2.1.3.).

Chapter 2.2., *Actor construction and role type: the subjectivities of the salon actress*, analyses the use of the concept of role type through theatre lexicons, theatre aesthetics definitions, and discourse analysis linked to the period's institution (laws, rules, theatre company management, correspondence, theatre agent columns, theatre practice abroad). It proves that the historically changing concept of the role-type (szerepkör – in Hungarian / emploi – in French / typecasting – in English / Rollenfach – in German) is inescapable in acting practice and theatre historiography. In the context of Kornélia Prielle's career, it examines what her theatrical role-type reveals about her art, her image-building, and her relationship to the contemporary normative image of women. It approaches the study of the role type of the salon actor from the perspective of the ever-present and active dimension of subjectivity, linked to his role creation, which varies over time, based on reconstructions of everyday life experiences.

Chapter 2.3, *Theatrical role-type and public image*, demonstrates how the theatrical role-type is strongly linked to the actor's subjectivity and self-image. Through their acting roles, theatre performances, and other public actions, the great actresses of the 19th century created an image of themselves that became their trademark. The examination of salon actress role-type in Prielle's career seems to be an inescapable question, since the roles of her National Theatre period can be largely classified in this type. The chapter then examines the contents of a specific stage salon in the context of her spatial experience (in the production of *The Fouchambault Family* by Augier, in which she played Mrs Fouchambault), and reinterprets it by expanding its historical-social-artistic meanings. By examining the distinctive features of Lilla von Bulyovszky's career, the analysis of the different ways in which role/types are defined and actresses' images are created allowed for the presentation of a different kind of actor's mentality; the control analysis, revealing different norms of behaviour, helped to grasp the phenomenon of typicality/atypicality.

Chapter 2.4. *Social norm-driven acting*, the attempt to reconstruct the performative dimension of the role of Countess Zikka in the performance of *Dora* by V. Sardou created a link with the questions of the play, and also the burning issues of contemporary society: whether nobility is

necessarily accompanied by respectability, and what a woman without a title and a marchioness can do with her mere social rank in a world dictated by men.

Chapter 2.5., *Passion-driven acting*, argues that the performance of the role of Cora (in Belot's *L'Article 47*) can be seen as a milestone in the career of the actress capable of renewing the tools of her stagecraft, of embodying extreme passion and suffering. By bringing into play the deviant and the normal, the unusual and the conventional, the liminality of the scenes showing the symptoms of madness reflected on the acting itself as something other than normative: on the temporary suspension of role codes and norms and a Priellean acting manner that, according to one provincial critic, was admired even by the colleagues who performed with the actress. The study of Prielle's numerous provincial guest performances in this role also showed the spatial dimension of how a style of acting spreads and becomes dominant in the period's Hungarian theatre system. At the same time, the ways of her performance/acting are related to the broader problematics that, through the themes and characters of the performances, organised the conscious and less conscious interest of the theatre-going public, its individual and collective creation.

The *Conclusions* establish connections between the chapters in the context of previous research and new sources on biography and the tangible aspects of the actor's performance style, reckons with the actress as an influential social figure and artistic creator of the 19th century, and opens new research directions.

The thesis is complemented by an *Appendix*. The documents published here have been made public as a result of the basic research, and it contains a good number of the visual sources as well used in the analyses. The unpublished writings and notes of Prielle, which are essential for understanding her career, are presented in this section, and two maps based on the reconstruction of her performance spaces can also be examined: one showing the locations of her provincial guest performances before and after 1868, and the other presenting the performance venues of her role as Cora, which was essential for the renewal of her acting.

BIBLIOGRAPHY

ÁBRÁNYI Emil.

1880. A magyar játékszín drámai művészetéről. Prielle Kornélia és Felekiné a színpadon *Magyarország és Nagyvilág*. 17. évf. jan. 11. 2.sz.

ALPÁR Ágnes

1986. *Az István téri Színház 1872–1874*. Budapest, Magyar Színházi Intézet, (Színháztörténeti füzetek 76.)

AMBRUS Zoltán

1890. Prielle Cornélia. *A Hét. Társadalmi irodalmi és művészeti közlöny*. okt. 26. 43. sz. I. évf. 267–268.

ADY Endre

1955. Prielle Kornélia Debrecenben (Debreczeni Hírlap 1899. április 20.) In: *ADY Endre Összes prózai művei: Újságcikkek, tanulmányok*, 1 (1897. szeptember–1901. május), kiad. FÖLDESSY Gyula, Bp., Akadémiai Kiadó.

AUGIER Émile

É. n. *A Fourchambeault család*. Színmű 5 fv. Ford. Fáy J. Béla, OSZK. SzT, N.Sz.F. 139. (Paulay Ede rendezőpéldánya)

BAJOMI LÁZÁR Endre szerk. vál. jegyz.

1987. *Francia tükkör. Válogatás a 19. század magyar vonatkozású francia irodalmából*. Bp., Magvető.

BAJZA József

2004. Dramaturgiai és logikai leckék, magyar színbírálók számára (1836). In: KERÉNYI Ferenc vál. bev. jegyz.: *Bajza József: Szó és tett jellemzik az embert*. Kolozsvár, Kriterion Könyvkiadó, 177–192.

1836. Dramaturgiai és logikai leckék, magyar színbírálók számára. *Kritikai Lapok*. 1836. VII.33–145.

BAKER Michael

1978. *The Rising of the Victorian Actor*. Totowa, New Jersey: Rowman and Littlefield.

BÁLINT Lajos

1967 *Egy színésznő háromszáz szerepe* In: Bálint Lajos: *Karzat és páholy*, Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 61–65.

B. BALME, Christopher

1997. Interpreting the Pictorial Record: Theatre Iconography and the Referential Dilemma. *Theatre Research International*, Volume 22 , Issue 3 , Autumn, 190–201. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0307883300017004>

2008. Theatre Historiography, In Christopher B. Balme: *The Cambridge Introduction to Theatre Studies*, Cambridge University Press. 96–117.

Theatre Iconography. In: BALME: *The Cambridge Introduction to Theatre Studies*, Cambridge University Press, 2008. 102–106.

BARDON Robert

2021. *Style for Actors. A Handbook for Moving Beyond Realism*. London, New-York, Routledge.

BARTHA Katalin Ágnes

2010. *Színházi fizetés mint a karrier mutatója: Szentgyörgyi István jövedelmei*, Erdélyi Múzeum, 72, 1–2, 112–123.

2010. *Shakespeare Erdélyben: XIX. századi magyar nyelvű recepció*, (Irodalomtörténeti füzetek 167), Bp., Argumentum Kiadó, 104–107.

2014. 19. századi Shakespeare-előadások mai színpadi öröksége: III. Richárdok. In: *Képes beszéd: Színház- és filmművészeti tanulmányok*. EGYED Emese szerk. 99–118. Kolozsvár. Erdélyi Múzeum-Egyesület. (Színház-és filmművészeti tanulmányok; 2.)

2015. *Színházi professzió és presztízs Kolozsváron a 19. század utolsó harmadában*. Erdélyi Múzeum, 3. 46–78.

2016. *Életpályák, programok a közművelődés szolgálatában: Tanulmányok az EMKE 130 évéről*, szerk. BARTHA Katalin Ágnes, Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 193–250.

BAYARD Jean-François-Alfred

1852. *Tiszháti libácska* vígjáték egy felvonásban, Bayard u. magyar színre alkalmazta Bulyovszky Lilla, Sz. 3332.

BAYER József

1887. *A nemzeti játékszín története.*, Bp., Magyar Tudományos Akadémia.

BELOT, Adolph

A 47-ik cikk. *Dráma 5 felvonásban, előjátékkal. Irta Belot Adolf, fordította R[adnótfáy].S[ámuel] R[endező]p[éldány]*, jelzete: N. Sz. N. 148

Adolf [!] BELLOT [!]: 47-ik cikk. KÁMSZDT, Sz. 2407. 244, 290.

1871. *L'article 47. Drame en cinq actes et six tableaux* Représenté pour la première fois à Paris sur le Théâtre de l' Ambigu-Comique, le 20 Octobre 1871, Paris, E. Dentu, Éditeur, Libraire de la Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiques et de la Société des Gens de Lettre. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k96681742.texteImage> ;

É.n. *L'Article 47 or Breaking the Ban. A Drama in Three Acts*, by Adolph Belot. Translated and Adapted to the English Stage by Henry L. Williams. Chicago, The Dramatic Publishing Company, (s.y) https://books.google.ro/books?id=v4Y-MQAACAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

BELUSZKY Pál

1990. A polgárosodás törekeny váza: Városhálózatunk a századfordulón I.: (Városhierarchia — vázlat, tényképekkel, *Tér és Társadalom*, 4, 13–56.

BELUSZKY Pál, GYŐRY Róbert

2003., „*A város a láz, a nyugtalanság, a munka és a fejlődés*” Magyarország városhálózata a 20. század elején, *Korall*, 11–12, 199–238.

BENJAMIN Walter

1969. Párizs a XIX. század fővárosa. In: *Walter Benjamin: Kommentár és prófécia*. Gondolat Kiadó, 75–81.

BEÖTHY Zsolt

1882. *Színműírók és színészek. 1878–1881*. Bp., Athenaeum R.T.

BERENSON, E. GIOLI E. ed.,

2013. *Constructing Charisma: Celebrity, fame and power in nineteenth century Europe*, New York, Berghahn,

BERLANSTEIN Lenard R.,

2001. *Daughters of Eve: A Cultural History of French Theater Women from the Old Regime to the Fin de Siècle*. Cambridge, Massachusetts, London, England Harvard University Press,

BLAHA Lujza

1987, Blaha Jujza *Naplója*. Közreadja CSILLAG Ilona, Bp., Gondolat.

BORBÍRÓ Fanni

2007. Budapesti nőegyletek 1862–1904. In: *A nők világa: Művelődés- és társadalomtörténeti tanulmányok*, szerk. FÁBRI Anna, VÁRKONYI Gábor, Bp., Argumentum, 185–207.

BRAUDY Leo

1986. *The Frenzy of Renown: Fame and its history*. New-York, Oxford, Oxford University Press.

BROWN, Steven D. & STENNER, Paul

2009. "Foucault and Subjectivity". In: Steven D. Brown & Paul Stenner: *Psychology without Foundations: History, Philosophy and Psychosocial Theory*, SAGE Publications Ltd, 153–174.

BULYOVSZKY Lilla

1857. Estély. In: B. L., *Novellái: Ujabb novellák*, Pest, Müller Emil Könyvnyomdája, III,1–116.

1857. Az arisztokraták műkedvelő előadásáról (1856. márc. 15.). In BULYOVSZKY Lilla., *Novellái: Ujabb novellák*, III, 25–26.

1858. *Válaszom Gyulai Pál Egy kis curiosum c. tárczacikkére*. Pesti Napló, febr. 17. 38. sz.

1858. *Úti naplója*. Pest, Boldini Róbert Könyvnyomdája, I-II.

BUZINKAY Géza

1992. A középosztály lakásideálja In: HANÁK Péter öá, bev., *Polgári lakáskultúra a századfordulón*, Bp., MTA Történettudományi Intézet (Társadalom és Művelődéstörténeti Tanulmányok, 10).

CANNING, M. Charlotte, Thomas POSTLEWAIT

2010. *Representing the Past. Essays in Performance Historiography*. University of Iowa Press,

CARTON Sydney [ROZSNYAI Kálmán]

1929. Szerdahelyi Kálmán. *Napkelet*, 10, 781–791.

1902. Prielle Kornélia levelesládájából. *Vasárnapi Újság*, jún. 1, 22 sz. http://epa.oszk.hu/00000/00030/02525/pdf/VU_EPA00030_1902_22.pdf.

CZENNER Mihály

1967. *Prielle Kornélia: Emlébeszéd és adattár*. Bp., Színháztudományi és Filmtudományi Intézet, Országos Színháztörténeti Múzeum.

1967. *Prielle Kornélia szerepei a Nemzeti Színházban..* In: CENNER Mihály: *Prielle Kornélia: Emlébeszéd és adattár*. Országos Színháztörténeti Múzeum, Budapest, (Színháztörténeti füzetek 2.), 15–26.

COOPER T Barbara

2017« Translating French Drama for English Audiences: Adolphe Belot’s L’Article 47 », *Cahiers victoriens et édouardiens* [En ligne], 86 Automne |, mis en ligne le 01 novembre 2017, consulté le 30 juin 2021. URL : <http://journals.openedition.org/cve/3323> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/cve.3323>

CZIFRA Mariann

2013. Zseni a panteon kertjében, Kazinczy Eugénia pályája. *Századvég*, új folyam, 2. 68. szám, 59–100.

DAVIS Jim, NORMINGTON Katie, BUSH-BAILEY Gilli, BRATTON Jacky

2011. Researching Theatre history and historiography. In: Baz KERSHAW, Helen NICHOLSON eds. *Research methods in theatre and performance*. Edinburgh University Press, 86–109.

DAVIES, Tracy C.

1989 Questions for a Feminist Methodology in Theatre History In: *Interpreting the Theatrical Past: Essays in the Historiography of Performance*, ed. Thomas Postlewait, Bruce A. McConachie, University of Iowa Press, 59–81.

1991. *Actresses as Working Women. Their Social Identity in Victorian Culture*. London and New York: Routledge

DAVIS Jim

2014. *European Theatre Performance Practice 1750–1900 (Critical Essays on European Theatre Performance Practice)*. Routledge.

DAVIS, Jim-Normington, Katie- BUSH-BAILY, Jilly- BRATTON, Jacky eds.

2011. “Researching Theatre History and Historiography.” In: *Research Methods in Theatre and Performance*, edited by: Baz Kershaw, Helen Nicholson, Edinburgh, Edinburgh University Press, 86–110.

DÉRYNÉ Naplója

1900. s. a. r. kiad. BAYER József, Bp., Singer és Wolfner, I–III.

1966. *Színészparadoxon/A dráma költészetéről*. Fordította Görög Livia, Budapest, Magyar Helikon.

DOWNER, Alan S.

2014. Nature to Advantage Dressed: Eighteenth-Century Acting. PMLA, 1943. 58. 1002-1037. In: Jim DAVIS ed.: *European Theatre Performance Practice 1750-1900 (Critical Essays on European Theatre Performance Practice)*. Routledge, 3–38.

DUMAS Alexandre ifj.

É.n. *Gauthier Margit*, dráma 5 felvonásban, id. Dumas Sándor regénye után franciából Bulyovszky Lilla, KÁMSZ DT. Sz. 1116.

ELLEY Geoff

1990. *Nations, Publics and Political Cultures: placing Habermas in the nineteenth century*. Transformations: Comparative Study of Social Transformations, Working Papers, University of Michigan, Ann Arbor, (42).

ENGEL Johann Jakob

1785–1786. *Ideen Zu Einer Mimik*, Berlin, Mylius, I–II.

ENYEDI Sándor

1979. *Színháztörténeti pillanat*. Színház. Színházművészeti és Kritikai folyóirat. XII. évf. 12. sz. 47–48.

EGYED Emese

2014. Harmónia és rend. A regisseur-munkakör leírása a XIX. század első feléből In: EGYED Emese: *Láttató világok*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 359–366.

EGY LÁTCSÖVES ÚR

1879. Színházi csevegés, *Pesti Hírlap*, dec. 3.;

FÁBRI Anna

1987. *Az irodalom magánélete - Irodalmi szalonok és társaskörök Pesten 1779–1848*. Bp., Magvető.

2004. "Eszmesúrlódások". A 19. századi magyar közirodalom a (pesti) társaséletről. *Budapesti Negyed* 46, 4, 5–38. <https://epa.oszk.hu/00000/00003/00033/fabri.html>

FÁBRI Anna szerk.

2001. *A művelt és udvarias ember: A társas viselkedés szabályai a magyar nyelvű életvezetési és illemtankönyvekben (1798–1935) (Szöveggyűjtemény)*, Mágus, Bp.

FERENCZI Zoltán,

1897. *A kolozsvári színészet és színház története*, Kolozsvár, Ajtai K. Albert ny.

FISCHER-LICHTE, Erika

1989, “Theatre and civilising process. An approach to the history of acting.” In *Interpreting the theatrical past: essays in the historiography of performance*, edited by Thomas Postlewait and Bruce A. McConachie, Iowa City : University of Iowa Press, 19–36.

2002. *History of European drama and theatre*, London, Routledge,

2004. Some Critical Remarks on Theatre Historiography. In *Writing and Rewriting National Theatre Histories*, szerk., S. E. Wilmer, Iowa City: UIP. 1–16.

FODOR István

1939. *Kántorné az első legnagyobb magyar tragika végállomása Marosvásárhelyen.* (Krónikás Füzetek), Marosvásárhely, Szilágyi ny.

FOLLINUSZ János

1874. Szerdahelyi Kálmán életéből. *Magyar Polgár*, febr. 27, 47 sz.; febr. 28, 48 sz.; márc. 1., 49. sz.

FOSTER, Susan Leigh

1995 ed. *Coreographing History*. Bloomington , Indiana University Press.

1996. *Coreography and Narrative. Ballet’s Staging of Story and Desire*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

FRASER Nancy

1985. What’s critical about Critical Theory? The Case of Habermas and Gender. *New German Critique*, no. 35, 97–131. <https://doi.org/10.2307/488202>
<https://www.jstor.org/stable/488202>

FREUD Sigmund

1960. Psychopathic Characters on the Stage. *The psychoanalytic Quarterly*, 11:4, 459–464.

GAAL György

1999. Kétszáz éve született Gyergyai Ferenc nyelvész, muzsikus, Kolozsvár 1848-as követe, királybírája, *Keresztény Magvető*, 3–4, 135–136.

2016. Haller Károly a városvezető és -szépítő jogtudós, az EMKE alapítója. In: BARTHA Katalin Ágnes szerk. *Életpályák, programok a közművelődés szolgálatában: Tanulmányok az EMKE 130 évéről*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 193–250.

GAJDÓ Tamás szerk.

2001. *Magyar színháztörténet: 1873–1920*. Bp., Magyar Könyvklub – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet.

2003. *Dívák, primadonnák, színésznők. Jászai Mari, Fedák Sári, Karády Katalin*. Ernst Múzeum. Bp.

2009. *Digitális színháztörténet*. Bp., Budapest, OSZMI, (Színháztudományi szemle 38.)
GAJDÓ Tamás

2001. A színháztörténet-írás kezdetei. In: GAJDÓ Tamás szerk. *Magyar színháztörténet 1873–1920*. Bp., Magyar Könyvklub-OSZMI, 790–808.

2004. Molnár Ferenc dramaturgiája és előzményei. In: *A modern színház születése*. P. Müller Péter szerk. Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 209–248.

GELLNER, Ernest

1987. Nationalism and the two forms of cohesion in complex societies, In: GELLNER, Ernest., *Culture, Identity, and Politics*, Cambridge University Press.

GOETHE Johann Wolfgang

2015. Szabályok a színész számára (1803) (Regeln für Schauspieler. Fordította: Mann Lajos. *Criticalai Lapok online*, 7–8.sz. https://www.criticalaipek.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=33604. L. még

GROSSMAN Barbara Wallace

2009. *A Spectacle of Suffering: Clara Morris on the American Stage*. Southern Illinois University Press, (Theater in the Americas).

HERCZOG Noémi

2015. Újszemélyesség. A kortárs magyar színház új irányairól. *Színház*, április. <https://szinhaz.net/2015/04/12/herczog-noemi-ujszemelyesseg/>

HALL, Catherine

1979. The Early Formation of Victorian Domestic Ideology In: *Fit Work for Women*. Ed. by.

Sandra BURMAN. London, 15–32.

GIRARDIN, Emile De

É. n. *Lady Tartuffe*. Színjáték 5 felv. Ford. Ország Antal, Sűgópéldány. KÁMSZ Dokumentációs Tára, Sz.1918.

GYÁNI, Gábor

1992. *Polgári otthon és enteriőr Budapesten*. In: HANÁK Péter óá.: *Polgári lakáskultúra a századfordulón*, Bp., MTA Történettudományi Intézete, (Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanumányok 10.)

2010. Nők, nacionalizmus és az individualizálódás In: *Emlékkönyv L. Nagy Zsuzsa 80. születésnapjára*, szerk., KOVÁCS Zoltán, PÜSKI Levente Debrecen, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, 85–95.

2012. *Parlour and Kitchen. Housing and Domestic Culture in Budapest, 1870–1940*. CEU Press.

2012. Szobaeb és városi úri életforma. In: GY. G., *Az urbanizáció társadalomtörténete*, Kolozsvár, Korunk – Komp-Press, 259–273.

GYULAI Pál

1908. Divathölgyek [1855. okt. 3.]. *Dramaturgiai Dolgozatok*, I. Bp., Franklin-Társulat, 135–136.

1863. Lecouvreur Adrienne, *Koszorú*, jún. 28. 26 sz..617–618.

HANÁK Péter

1974. Polgárosodás és asszimiláció Magyarországon a XIX. században. *Történelmi Szemle*, (XVII) 4, 513–536.

HALLIGAN, PW; BASS, C; MARSHALL, JC eds.

2001. *Contemporary approaches to the study of hysteria*. Oxford University Press.

HATVANY Lajos,

1967. *Így élt Petőfi*, szerk., KISS József, PÁNDI Pál, s.a.r. KISS József, Bp., AkadémiaI, II, HAY, Katia D

2017. August Wilhelm von Schlegel. In: *The Stanford Enciclopedia of Philosophy* (Summer), <https://stanford.library.sydney.edu.au/archives/sum2017/entries/schlegel-aw/>

HEREPEI János

2005. *A kolozsvári színház és színészet történetéből*. S. a. r. SAS Péter, Kolozsvár, Művelődés.

HOLLÓS István, Dr.

1906. Elmegyógyintézetéről és elmebetegekről. *Tolnai Világlapja*. 03. 272–279.

HORKAY HÖRCHER Ferenc

2014. *Esztétikai gondolkodás a felvilágosodás korában (1650–1800)*, Bp., Gondolat.

HORVÁTH Zsolt, K.

2011. Az életrajzi térről. Szempontok a biográfiai módszer és a szinoptikus szemlélet történeti alkalmazásához. *Korall*, 44. 154–176.

HUBERMAN, Georges Didi

2004. *Invention of Hysteria: Charcot and the Photographic Iconography of the Salpêtrière*, translated by Alisa Hartz The MIT Press.

JÁNOS-SZATMÁRI Szabolcs

2007. *Az érzékeny színház. A magyar színháztörténet a 18–19. század fordulóján*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület.

JÁSZAI Mari emlékiratai

[1927]. LEHEL István, s. a. r. Bp., Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

JÁSZAI Mari

1944 - *levelei*, KOZOCSA Sándor Dr, s.a.r., Bp., Pintér Jenőné vállalata.

JUSTH Zsigmond

é.n. *JUSTH Zsigmond naplója*. HALÁSZ Gábor S. a .r. bev, jegyz.. Athenaeum Kiadás,

KASSAI Vidor

é. n. *Emlékezései*. KAZOCSA Sándor S.a.r., Bp., Királyi Magyar Egyetemi Nyomda,

KÉKESI KUN Árpád

2004. A színházi realizmus paradigmájának kialakulása. In: MÜLLER Péter szerk.: *A modern színház születése*. Bp. 11–28.

KELEMEN Lajos

1982. A régi Mátéfi- vagy Ürmössy-ház [Kolozsvár] In: K. L., *Művészettörténeti tanulmányok*, II, bev., s. a. r., B. NAGY Margit, Kriterion, Bukarest, 90–93.

KERÉNYI Ferenc

1975. *A színháztípusok történeti leírásának elmélete és gyakorlata*. Magyar Színházi Intézet, Budapest, (Színházelméleti füzetek 2).

1981. *A régi magyar színpadon. 1790–1849*. Bp., Magvető Könyvkiadó.

2003. *Bajza József és a magyar színészet romantikus stílusfordulata*. Irodalomtörténet. 34/84. évf. 4. sz.

2005. „Szólnom kisebbség, bűn a hallgatás” (Az irodalmi élet néhány kérdése az abszolútizmus korában), Gyula, Békés Megyei Levéltár, 57–64.

2008. *Petőfi Sándor élete és költészete*, Bp., Osiris.

2010. *A régi magyar színésznők névhasználatáról*. In: Kerényi Ferenc: *Színek, terek, emberek: Irodalom és színház a 18–19. Században*, szerk. Szilágyi Márton, Scheibner Tamás, Bp., Ráció Kiadó, 139–145.

KERÉNYI Ferenc szerk.

1990. *Magyar színháztörténet 1790–1873*, Bp., Akadémiai.

KERSHAW Baz

2003. Curiosity or Contempt: On spectacle, the Human, and Activism. *Theatre Journal*, LV, 4. sz. 591–611.

KISS Csilla

2007. „Királynő vagy te a művészet országában!” *A színésznői szerepkör vizsgálata a 19. századi Magyarországon*. In: *A nők világa: Művelődés- és társadalomtörténeti tanulmányok*, szerk. FÁBRI Anna, VÁRKONYI Gábor, Bp., Argumentum, 89–108.

KONRÁD Jenő

1884. Hysteria és idült alkoholizmus egy esetéről. *Orvosi Hetilap*, 11. sz. 274.

KONRÁDYNÉ GÁLOS Magda

1985. Justh Zsigmond Albuma. *Színháztudományi Szemle* 16. 63–114.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_SZIN_Sztsz_16

1987. Rozsnyai Kálmán – a színjátszás peremén. *Színháztudományi Szemle*, 24, 121–141.

Kótsi Patkó János

1973. *A Régi és Új Theátrum Históriaja és egyéb írások*. JORDÁKY Lajos kiad. Kriterion, Bukarest, 1973.

KOZMA Éva

2019. Komlóssy Ferenc színiigazgató kolozsvári évei. A színházalakítás és közönségnevelés kérdései. In: *Irodalomról, nyelvről és társadalomról. A kolozsvári Hungarológiai Tudományok Doktori Iskola tanulmányai*. ANDRÁS Orsolya et alii szerk, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kolozsvár, 229–260.

2019. A színésznő, aki „körén kívül volt.” Színészeti eszmények egy 19. századi színésznő, Komlóssyné Czégényi Erzsébet pályamodelljében. In: *Irodalomról, nyelvről és társadalomról. A kolozsvári Hungarológiai Tudományok Doktori Iskola tanulmányai*. András Orsolya et alii szerk, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kolozsvár, 261–290.

LESSING Gotthold Ephraim

1963. *Laokoón / Hamburgi dramaturgia*. Fordítók: Vajda György Mihály, Timár Ilona. Akadémiai Kiadó, Bp.

LANGLAND, Elizabeth

1992. *Nobody's Angels: Domestic Ideology and Middle-Class Women in the Victorian Novel*. Publications of the Modern Language Association of America, 107, 2. sz. 290–304.

LENHARDT Ede szerk.

1873. *A Magyar Színészet Évkönyve*, Pest.

L. N.

1869. Látogatás a tébolydában. *Vasárnapi Ujság* XVI. jún. 13. 24. sz.

LŐVEI Klára

1963. Prielle Cornélia: A kolozsvári jubiláris ünnepély alkalmából (1881. ápr. 14.). In: *Teleki Blanka és köre*, SÁFRÁN Györgyi vál. s.a.r., jegyz., előszó, Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 508–509.

LUKÁCS Anikó

2002. Nemzeti divat a reformkori Pesten. *Korall*, 10, 40–56.

MÁLYUSZNÉ CSÁSZÁR Edit

1956. *Egy színészházaspár élete: Szerdahelyi Kálmán és Prielle Cornélia*. Bp., Művelt Nép Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó.

1963. *Adatok a magyar rendezés történetéhez a XIX. sz. második felében*. Budapest, Színháztudományi Intézet, Országos Színháztörténeti Múzeum, (Színháztörténeti könyvtár 10.)

1964. *Molnár György, a rendező*. Bp. Színháztudományi Intézet, Országos Színháztörténeti Múzeum, (Színháztörténeti könyvtár 16.)

1976. Keresztesi Papp Miklós, a magyar polgár. *Irodalomtörténet*, 58. évf. 3. sz. 671–682.

1983. Egy polgár, magasba ívelő pályán. *Színháztudományi Szemle*, 12. Budapest, 5–30.

1987. A rendi Nemzeti Színháztól a polgári nemzet színháza felé (1849-1873). In: KERÉNYI Ferenc szerk.: *A Nemzeti Színház 150 éve*. Bp., Gondolat, 37–56.

MARIUS

1896. A kis Nelli (P.C. Szebenben). *Kolozsvár*, márc. 18.

MARCO [MÁRKUS László]

1906. A nagyasszony, *A Hét*, márc. 4., 142.

MARGÓCSY István

1999. Petőfi és az irodalmi gépezet: Petőfi mint modern polgári író. In: Margócsy István., *Petőfi Sándor: Kísérlet*, Bp., Korona.

MÉSZÁROS Zsolt

Női hálózatok és a 19. századi divatlapok: A Magyar Bazár olvasóközönsége. *Magyar Könyvszemle*. 2017/3. 297-313. DOI 10.17167/mksz.2017.3.297–313

MCCONACHIE A., Bruce

1985. Towards a positivist theatre history. *Theatre Journal*, 37 (4). 465–486.

MICALE, Mark S

1985. The Salpetriere in the Age of Charcot: An Institutional Perspective on Medical History in the late Nineteenth Century. *Journal of Contemporary History*, XX, 4. sz. 703–731.

MIKLÓSY Gyula

2018 MIKLÓSY Gyula *naplója (1886–1888)*, s.a.r., szerk., kiad., jegyz. RAJNAI Edit, *Studia Theatralica* 5, (Budapest: Bibliotheca Nationales Hungaria).

MOLNÁR György

1880. *Világos előtt: Emlékeimből*, Szabadka, ny. Schleisinger Sándor könyvnyomdája.

MORAVCSIK Ernő Emil, Dr.

1897. *Gyakorlati elmeorvosás*. Bp., Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat.

1909. *A neurasthenia (Idegesség)*. Bp.

N.

1847. *A Nemzeti Színház Törvénykönyve 1848 ápr. 1-től kezdve*. Pesten, ny. Beimel Józsefnél.

N.

1853. *Törvényszéki jegyzőkönyvek 1848–1853*. Nemzeti Színház, Kötetes itatok, OSZK SzT, 670.

N.

1869. Fáklyászene Prielle Cornéliának május 23-án. *Magyar Polgár*, máj. 26. 61 sz

N.

1873. *A Kolozsvári Nemzeti Színház törvénykönyve 1873. május 1-től kezdve*. Kolozsvár, Ny. K. Papp Miklós,

N

1881. *A Kolozsvári Nemzeti Színház Törvénykönyve*. Kiadatott 1881. május 1-én. Kolozsvár, Ny. Gámán János örököse,

N

1887. *Nemzeti Színház igazgatósági szabályrendelet* (Helybenhagyatott az 1884. évi augusztus hó 14-én kelt 10.409. számú belügyminiszteri rendelettel). Bp., Pesti Könyvnyomda RT.

N.

1906. Az idegesség gyógyításáról. *Magyar Lányok*, 98–99.

N

1926. Új eddig ismeretlen adatok Prielle Kornélia életéből. *Pesti Hirlap*, 130. sz. 07. 66.

N.

1898. Prielle Kornélia. *Máramarosi Lapok*, szept. 11., 3.

[N.N.],

1906. Ürmössy Miklós, ny. min. tanácsos, a budapesti D.F.E. elnöke. *Unitárius Közlöny*, 5. http://eda.eme.ro/bitstream/handle/mössy/23896/Unitarius_Kozlony_1906_05.pdf?sequence=1 (letöltés 2018. dec. 29.)

N.

1875. Pozzana Gualtieri mint Gauthier Margit. *Fővárosi Lapok*. júl. 30. 172. szám.

N.

2003. A Pesti Magyar Színésztársaság Törvényei Bajza József igazgatása alatt 1837–1838 évben. In: BAJZA József: *Szózat a Pesti Magyar Színház ügyében*. Szerk., előszó, jegyz. SZIGETHY Gábor, Bp., Neumann Kht., <http://mek.oszk.hu/05000/05073/html/gmbajza0003.html>

N

1888. A Karácsonyiak budai palotája. *Ország Világ*, IX. évf. nov. 3. 45.sz., nov. 10. 46. sz.

N

1892. Főúri műkedvelők gr. Karácsonyi Jenő budai palotájában. *Magyar Szalon*, 17.

NAMÉNYI Lajos

1900. Élet és jellem-rajzok, Prielle Kornélia Nagyváradon. *Vasárnapi Újság*, 41. sz., 675.

NÉMETH ANTAL

1929. *A színiátszás esztétikájának vázlat*a, Bp., Klny. Budapesti Szemle, 617–618 sz.

1930. *Színészeti Lexikon*. Bp., Győző Andor kiadása.

NORA, Pierre

1993. *Az emlékezet és történelem között. A helyek problematikája*. Ford. K. Horváth Zsolt. Aetas. 1999/3. <https://epa.oszk.hu/00800/00861/00012/99-3-10.html>

OLÁH-GÁL Róbert

2012. Bolyai János hozzájárulása Marosvásárhely történetéhez. *Népújság*, 64, 90, 18083. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal.

1882. *Az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint rendezve*, II, Bp., Orsz. M. Kir. Stat. Hivatal.

PATAKY Jenő

1926. *Bulyovszkyné vendégszereplései Kolozsvárt. Pásztortűz*, 12, 218–220.

PAULAY Ede

[1871]. A színészet elmélete. In: *Paulay Ede írásaiból*, SZÉKELY György szerk., Budapest, Magyar Színházi Intézet, 1988, 9–87.

1988. *Jelentése külföldi útjáról*. In: *Paulay Ede írásaiból*. SZÉKELY György szerk. Magyar Színházi Intézet, Bp., (Színháztörténeti könyvtár - Új sorozat 17). 125–181.

PAVIS, Patrice

2006. *Színházi szótár*. Ford.: GULYÁS Adrienn, MOLNÁR Zsófia, SEPSI Enikő, RIDEG Zsófia, Bp., L'Harmattan.

PÉCHY Blanka

1969. *Hűség és hűtlenség*, Bp., Magvető.

PERGŐ Celesztin

1833. Kótsi Patkó János ismertetése. *Társalkodó*, dec. 21. 102. sz. 406–407.

PÉTERFY Jenő

1932. *Dramaturgiai dolgozatai*. (Magyar Irodalmi Ritkaságok XIX.). Bp. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, I.

PINTÉR Márta Zsuzsanna

2005. „A Színészek társadalmi státusza”. In: *Magyar színháztörténet. 1920–1949*, főszerk. BÉCSY Tamás, SZÉKELY Gyögy, szerk. GAJDÓ Tamás, (Budapest: Magyar Könyvklub,), 1065–1123.

2006. *A magyar színházi szaknyelv kialakulása. A játék-néző palotától a színházig*. In: PAVIS Patrice: *Színházi szótár*. Ford.: Gulyás Adrienn et alii, Bp., L’Harmattan,

PISZTORA Ferenc

1980. Szociális presztízs a Monarchia korában. Státusszimbólumok a kor nagyzasos téveszméinek tükrében. *Valóság*, 876–890.

1981. Deviáns magatartásformák a Monarchia korabeli Magyarországon; A születési arisztokrácia súlya és a származás téveszmék gyakorisága a Monarchia társadalmában. *Orvosi Hetilap*, június, 243–245.

PORTER Roy

1993. The Body and the Mind, The Doctor and the Patient: Negotiating Hysteria In: Gilman, Sander L., Helen King, Roy Porter, G. S. Rousseau, and Elaine Showalter ed *Hysteria Beyond Freud*. Berkeley: University of California Press, 249. <http://ark.cdlib.org/ark:/13030/ft0p3003d3/>

POSTLEWAIT Thomas, Bruce MCCONACHIE, eds.

1989. *Interpreting The Theatrical Past: Essays in the Historiography Of Performance* (American University Studies. Series 7), Iowa City, University of Iowa Press.

1989. Autobiography and Theatre History. In: Thomas POSTLEWAIT, Bruce MCCONACHIE, eds.: *Interpreting the Theatrical Past : Essays in the Historiography of Performance*. 248–272.

PRIELLE Kornélia

É.n. *Apró visszaemlékezések* (cikk, fogalmazvány). Ms. Petőfi Irodalmi Múzeum. V. 4713/1025. Darnay K. gyűjteménye

É.n. PRIELLE Kornélia *naplójegyzetei*. Ms. PIM. V.693.

É.n. *Kiegészítései Bayer József Déryné Naplója című kötetéhez*. Ms. OSzK. Kt., An. 4948.

É.n. *Csak 1868-tól kezdve tudok rendben számot adni vidéki vendégszerepléseim jegyzékéről*, OSZK Kt. An 4942/26.

É.N. *Látogatásom Bolyai Farkasnál*, OSZK, Ktt., An. 4951.

É..N. *Felekezet nélküli árvaházat létesíteni*, OSZK, Ktt., An. Lit. 4946.

É.n. *Beszédei, emlékkersek stb. gyűjteménye*, OSZK Kt. An 4942/27.

PRIELLE Kornélia pénzkiadásainak jegyzéke. 1882–1905. OSZK Kt. An. 4954.

1879. Ismeretségem Petőfivel. *Koszorú*, I, 386–409.–41.

1890. Visszaemlékezések. *A Hét*, 2. 11.

1890. Visszaemlékezések. *Kolozsvár*. márc. 19., 65.

1892. *Duse Eleonoráról*. *Budapesti Hírlap*, május 1. 12. évf. 121. szám

1901. Először a Nemzeti Színháznál. *Vasárnapi Újság*, 48. évf., jún. 30., 414.

1901. Hogyan lettem színésznővé. *Új Idők* 541–542

1901. Az én palmaágam. *Új idők*, VII, 405–406.

1902. Az én kortársaim. *Új Idők*. 424–426.

1905. Prielle Kornélia levele. Rákosi Jenő Sz. Prilell Kornélia urhölgytől, a Nemzeti Színház nagy művésznőjétől a következő levelet kapja nyilvános közlésre. Bp. okt. 7. *Magyar Nemzet*. 1905. okt. 19. 8.

PRONIÉ, Ernest

1942. *Une vie au théâtre. Sarah Bernhardt*. Alex Jullien, Geneva, Switzerland).54.

(Comédiens et comédiennes [2e série], théâtres divers / notices par F. Sarcey; portraits d'artistes gravés à l'eau-forte par L. Gaucherel et Ad. Lalauze)

PUKÁNSZKYNÉ KÁDÁR Jolán s.a.r., szerk.

1938–1940. *A Nemzeti Színház százéves története*. I– II. Bp., Magyar Történelmi Társulat.

1979. *A Budai Népszínház története*. Budapest, Magyar Színházi Intézet

RAJNAI Edit

2001. *Kísérletek a vidéki színház rendezésére. 1873–1890*. In: szerk. GAJDÓ Tamás, *Magyar színháztörténet: 1873–1920*, Bp., Magyar Könyvklub – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 220–265.;

2010. *A színi kerületi rendszer kialakulása: (1879–1905)*, Doktori értekezés (kézirat), Bp., ELTE BTK, OSZK Színháztörténeti Tár, irattár, MS 711. 39, 223.

2018 „S lábához esve, mond: »Kegyelmes herceg«”. A 19. századi színpadi szövegmondásról. In: *“Volt a hazának egy-két énekem”*. Arany 200. Bibliotheca Nationalis Hungariae/Gondolat Kiadó, Bp. (Bibliotheca Scientiae et Artis 10.) 13–30.

RAKODCZAY Pál

1881. *Színpadi tanulmányok*. Budapest, Aigner Lajos,

1884. *A színészet rendszere. A drámai jellemalkotás eszmei és technikai elvei. A színészet történetéből, gyakorlatából vont tanulságok s az élet jelenségeinek megfigyelése alapján tárgyalva*. Bp.

1891. *Prielle Kornélia élete és művészete*, Bp., Singer és Wolfner könyvkereskedése, É.n. *Prielle Kornéliáról*. In: R. P. leveles ládája OSZK Kt., III, Fol Hung. 1484.

1911. *Egressy Gábor és kora*. I–II. köt. Budapest, Singer és Wolfner könyvkereskedése

REINELT, Janelle and ROACH, Joseph R.

2007. *Critical Theory and Performance*. Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press,

REISZ László, Dr.,

1988. Egyletek a dualizmuskori Magyarországon. *Statisztikai Szemle*, 65. évf. 10. sz. 930–646.

REVEL, Jaques

1996. A mikroszintű vizsgálat és a társadalmi jelenségek konstruálása. *Aetas*, XI, 4: 217–237.

ROACH Joseph R.

1985. *The Player's Passion: Studies in the Science of Acting*. Newark, University of Delaware Press, London and Toronto, Associated University Press.

1992. Theatre History and Historiography. In *Critical Theory and Performance*. Edited by Janelle Reinelt and Joseph R. Roach, Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press, 191–197.

SALAMON Ferenc

1907. Ifj. Dumas S. Gauthier Margit [1855. dec. 5.] In: S. F., *Dramaturgiai dolgozatok*, Franklin- Társulat, Bp.

SÁNDOR János

2003, *A szegedi színjátszás krónikája: A kőszínház és társulatainak története 1883–1944*, Szeged, Bába Kiadó.

SÁNDOR József

1910. *Az EMKE megalapítása és negyedszázados működése 1885–1910*, Az EMKE Kiadása.

SÁPOS Aranka, T.

2002A Töketerebes-i járás etnikai összetétele a dualizmus korában I. A dualista Magyarország etnikai megoszlása. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* IV <http://epa.oszk.hu/00000/00033/00009/tsapos.htm>. (Letöltés: 2021. szept. 27.)

F. SARCEY Notices par

Comédiens et comédiennes [2e série], *théâtres divers*. Portraits d'artistes gravés à l'eau-forte par L. GAUCHEREL et Ad. LALAUZE)

https://www.lesarchivesduspectacle.net/?IDX_Spectacle=25376L

Victorien Sardou

É. n. *Dora*, színjáték 5 felv. Ford. Huszár Imre, KÁMSZ Dokumentációs Tára, sűgópéldány

1987. Dóra [részlet]. In: BAJOMI LÁZÁR Endre: *Francia tükör. Válogatás a 19. század magyar vonatkozású francia irodalmából*. Magvető, Bp. 386–398.

SCHOLZ Johann hrsg.

1878. *Almanach des Wiener Ring-Theaters*. hrsg. von Johann SCHOLZ, Souffleur <https://www.digital.wienbibliothek.at/wbrobv/content/pageview/3245735>

SEBESTYÉN István,

2003. Az egyesületek számbavételének módszertani problémái a történeti statisztikákban. *Statisztikai Szemle*, 4. 373–387.

SENETT Richard

1988. *A közéleti ember bukása*. Ford. Boross Anna, Bp., Helikon Kiadó

SHARPE Lesley

2002. Goethe and the Weimar theatre. In: Lesley SHARPE ed. *The Cambridge Companion to Goethe*. Cambridge University Press 116–128.

SCHÖPFLIN Aladár szerk.

1929-1931. *Magyar színművészeti lexikon*, Országos Színészegyesület és Nyugdíjintézete, Bp., I–IV.

STAUD Géza

1961. A magyar színésztörténet tárgya, feladata és módszerei. *Theatrum. Színháztudományi értesítő*, 7–20.

STEPHENSON, Barry

2001. Charcot's Theatre of Hysteria. *Journal of Ritual Studies*, Vol. 15, No. 1 (2001), pp. 27–37.

SZABÓ Eszter

2018. K. Papp Miklós és egy értelmiségi hálózat: A kulturális elit alakulása és működése a 19. század végi Erdélyben. *VERSO: Irodalomtörténeti folyóirat*, 2.sz. 35–51.

SZABÓ T. Attila gyűjt. szerk.

1995. *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*. VII. Bukarest–Budapest Kriterion Könyvkiadó–Akadémiai Könyvkiadó,.

2005. *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*. XII. Gyűjt. Szerk. SZABÓ T. Attila, főszerk. Kósa Ferenc, Kolozsvár–Budapest, Erdélyi Múzeum-Egyesület–Akadémiai Kiadó.

SZAKÁL Anna

2016. *Egy 19. századi gyűjtőhálózat mint kutatási probléma: A vadrózsák lehetséges megközelítési irányai*, doktori disszertáció, Babes-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Magyar Néprajz és Antropológiai Intézet, Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskola, 237–329.

SZALISZNYÓ Lilla

2012. Pennával teremtett egzisztencia (Vörösmarty Mihály és Bajza József megélhetési viszonyai 1837–1843 között). *ItK*, 116, 189–209.

SZÉCSI Noémi, GERA Eleonóra

2016. *A budapesti úrinő magánélete. 1860–1914*. Európa, Bp.

SZENDEI Gábor

2004. A konverziós hisztéria fogalmának rövid története és neurobiológiai modellje. *Psychiatria Hungarica*, 2004. 19(4): 276–309.

SZÉKELY György

1987. *Az aranykor és árnyéka*. In: KERÉNYI Ferenc et alii szerk.: *A Nemzeti Színház 150 éve*. Bp., Gondolat, 57–96.

1990. A színeszet helyzete az önkényuralom idejében (1848–1861). In: *Magyar Színháztörténet. 1790–1873*, Kerényi Ferenc szerk., Budapest, 371–398.

2001. Német társulatok. In: Gajdó Tamás szerk. *Magyar Színháztörténet 1873–1920*. Magyar Könyvklub, OSZMI, 2001. 418–419.

SZÉKELY György szerk.

1990. *Magyar színházművészeti lexicon*, Bp. Akadémiai.

SZERB Antal

1941. *A világirodalom története*. Bp. Magvető Könyvkiadó.

SZERDAHELYI Kálmán

1865. Szerkesztői üzenet. *Fővárosi Lapok* II, máj. 19. 115 sz.

1869. Vidék. *Fővárosi Lapok*, jún. 24., 566.

1870. Parisból. (Szerdahelyi Kálmán leveleiből.) *Fővárosi Lapok*, VII, máj. 15. 104. sz.

1870. A conservatorium és theatre francais. (Páris, május 17.). *Fővárosi Lapok*, IV. május 26. 113. sz. 481–482.

SZIGLIGETI Ede

1857. October 7-én Gauthier Margit. Prielle Cornélia asszony vendég. *Magyar Posta* (I), okt. 8. 87. sz.

SZILÁGYI Márton

2007. Irodalomtörténet és társadalomtörténet határán. In: Sz. M., *Határpontok*. Bp., Ráció, 7–25.

2001. *Lisznyai Kálmán: Egy 19. századi írói életpálya társadalomtörténeti tanulságai*, Bp., Argumentum.

SZÍVÓS Erika

2009. *A magyar képzőművészet társadalomtörténet 1867–1918*, Új Mandátum.

TAKÁCS József

2007. Megfigyelt megfigyelők. In: Uő., *Ismerős idegen terep. Irodalomtörténeti tanulmányok és bírálatok*, Kijárat, 92–114.

TAR Gabriella Nóra

2002. „...hallám pengetni egy színészi oskola felállítását...” Színész- és balettiskolák a 18. és 19. századi Erdélyben. In: KEDVES Csaba, NAGY Júlia szerk. *School and Theatre in the Past and Nowadays. Az iskolai színjátszás múltja és jelene*. CDROM. Miskolc,

2004. *Gyermek a 18. és 19. századi Magyarország és Erdély színpadjain*, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület (Erdélyi Tudományos Füzetek, 244.).

2012. A színház „oskolája”. Nevelés és ismeretátadás a színház révén (18–19. század). In: EGYED Emese szerk.: *A látható jelentés*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 27–53.

TAYLOR Diana

2003. *The Archive and the Repertoire: Performing Cultural Memory in the Americas*. Durham, NC and London: Duke University Press,

TOMPOS Lilla

2010. A dísz-magyar öltözetről. In: KOVÁCS Ferenc, RÉDEY Judit, TOMPOS Lilla, TÖRÖK Róbert, *Fardagály és kámvás rokolya: Divat és illem a 19. században*, Bp., Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, 61–71.

TÖRÖK Róbert

2010. *Fardagály és kámvás rokolya: Divat és illem a 19. Században*. Bp., Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, 61–71.

TÖRÖK Zsuzsa

2015. *A Wohl-nővérek emancipációja*, Aetas 301, 87–115.

ULRICH, Paul S.

2006. The Topography of German Theater outside Germany in the 19th century. In: Horst FASSEL und Paul S. ULRICH (Hg.): „welt macht theater“. *Deutsches Theater im Ausland vom 17. –20. Jahrhundert, Funktionweisen und Zielsetzungen*. Lit Verlag, Berlin, (Thalia Germanica, Band 4.) 76–98.

ÚJHÁZI Ede

1908. *Régi színészekről*. Bródy Sándor előszavával, Bp., Nap Ujságvállalat.

ÜRMÖSSY Lajos

1890. *Prielle Cornélia*, Erdélyi Híradó, márc. 22.

VADNAI Károly

1865. Nemzeti Színház. Május 12. Tündérujjak. *Fővárosi Lapok*, 2. évf. máj.14. 111. sz.

Vajda János

2000. *Összes Művei. Színibírálatok és színházi tárgyú glosszák*, BENE Kálmán s.a.r. XI, Orpheusz Kiadó.

Váradi Antal öá.

1884. *Az aesthetikai testtartás – és mozgástan kézikönyve. Függlékül Illemtan.*
GUTTMANN Oszkár: *Die Astetische bildung des Meschlichen Körpers című műve után az Orsz. Színészeti Tanoda használatára az igazgatóság megbízásából összeállította Dr. Váradi Antal*, Bp. Grill Károly Kir. Udvari Könyvkereskedése, 1884. (Az Orsz. Színészeti Tanoda Tan- és segédkönyvei).

1911. *Képek a magyar író- és színészvilágból. Színészek. I. rész.* Bp. Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság

VÁRI Sándor

1999. A női hisztéria Budapesten az 1880-as években. *BUKSZ* 184–193.

VÁRI Albert

1912. Simén Domokos. *Keresztény Magvető*, 47. évf. 5.sz- 257–274.
http://epa.oszk.hu/02100/02190/00445/pdf/KM_1912_05_257.pdf

VÉRTESEY Jenő

1908. Írók levelei Prielle Kornéliához. *ItK*, 18, 444–447.

VIGARELLO, George

2008. Igienei corpului și modelarea formelor. In: Alain CORBIN, Jean-Jaques COURTINE, Georges VIGARELLO szerk. *Istoria corpului. II. De la Revoluția Franceză la Primul Război Mondial*. Editura Art, București, 337–353.

R.W. VINCE

1989. Theatre History as an Academic Discipline. In: Thomas Postlewait & Bruce A. McConachie eds. *Interpreting the theatrical past : essays in the historiography of performance*, Iowa City : University of Iowa Press, 1–18.

VÖLGYESI Orsolya

2004. *Kuthy Lajos estélyei*, Budapesti Negyed, 46,
<https://epa.oszk.hu/00000/00003/00033/volgyesi.html>

WEBER Max

1978. *Economy and society: An outline of Interpretive Sociology*, ed. Guenther ROTH and Claus WITTICH, 2 vols., Berkley, Los Angeles, London, University of California Press.

[WOHL Janka] Egy nagyvilági hölgy

1891. *Illem: A jó társaság szabályai (Útmutató a művelt társas életben, negyedik bővített kiadás, Bp., Athenaeum Rt.*

WHITE Hayden

1973. *Metahistory. The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe.* John Hopkin University Press.

1997. A történelmi szöveg mint irodalmi alkotás. In: Uő, *A történelem terhe.* Osiris-Gond, 168–102.

2001. A történelem poétikája. *Aetas* 1, 134–164.

WOODS, Leigh

1989. Actors' Biography and Mythmaking: The Example of Edmund Kean. In: Postlewait: *Interpreting the Theatrical Past: Essays in the Historiography of Performance.* 230-247.

MY OWN PUBLICATIONS IN THE SUBJECT

BARTHA Katalin Ágnes

2016. Hírnév, patriotizmus és színésznőség Magyarországon a tömegkultúra századában. *Irodalomismeret*, 23 (2): 58–81.

2016. Egy színésznő és kolozsvári közönsége. *Helikon*. XXVII. 14. júl. 25.

2016. Színház az EMKE céljaiért. In: Bartha Katalin Ágnes szerk.: *Életpályák, programok a közművelődés szolgálatában: Tanulmányok az EMKE 130 évéről.* Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 147–164

2017. Társas viszonyok és Prielle Kornélia (színészéletmód, város és szállás összefüggéseiről). In: Bartha Katalin Ágnes, Bíró Annamária, Demeter Zsuzsa, Tar Nóra Gabriella szerk. *Hortus Amicorum. Köszöntőkötet Egyed Emese tiszteletére,* Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 157-166.2018.

2018. Bulyovszkyné Szilágyi Lilla és a magyar színházi diskurzus, *ERDÉLYI MÚZEUM*, LXXX: (3), 69–81.

2018. Otthonteremtés a színészek körében a XIX. század utolsó harmadában. In: Egyed Emese, Fejér Tamás szerk: *Előadások A Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában, CERTAMEN 5,* Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 51–68.

2019. Újraképzelt színház: a színész író és író színésznő éneke. TÖRÖK Zsuzsa, szerk. *Nőszerepek a 19. században: lehetőségek és korlátok*, Reciti konferenciakötetek 4. Budapest: reciti, 135–152.

2019. A »szemtelen párisi grisetete«, »frivol, léha dolgok« és az erényes nőkép között. (Színésznői imázs és a színházi szerepkör viszonyáról a 19. században)”. In: Egyed, Emese; Pakó, László; Sófalvi, Emese (szerk.) *Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában, CERTAMEN 6*, Kolozsvár, Románia : Erdélyi Múzeum Egyesület, 65–78.

2020. Színészkonstrukció és szerepkör: a szalonszínésznőség szubjektivitásai”. In: Egyed Emese, Pakó László, Sófalvi Emese szerk.: *Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum Egyesület I. szakosztályában. Kolozsvár, CERTAMEN, 7*, Kolozsvár, Románia : Erdélyi Múzeum Egyesület, 149–170.

2021. Prielle Kornélia bejátszott terei In: Körömi, Gabriella; Kuser, Judit; Verók, Attila szerk. *Dulce et utile: Tanulmányok Pintér Márta Zsuzsanna 60. Születésnapjára*, Eger, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, 15–42.

2021. Nézői emlékezetek és a XIX. századi színpadi játék: Új s újabb természetesség. *HUNGAROLÓGIAI KÖZLEMÉNYEK (ÚJVIDÉK) 22*: 4, 87–102.

2022 Lilla von Bulyovsky und der ungarische Theaterdiskurs. Übersetzung: Gabriella Nóra Tar, In: Christian Neuhuber, Gabriella-Nóra Tar, Paul S. Ulrich hg.: *Das deutschsprachige Theater im Kontext europäischer Kulturgeschichte. Traditionen-Wechselbeziehungen-Perspektive*. Lit Verlag, Berlin, 141–157.

2022. Szenvedély által vezérelt kor- és kórkép a 19. századi színpadon. In: *Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum Egyesület I. szakosztályában. Kolozsvár, CERTAMEN 9*, szerk. EGYED Emese, PAKÓ László, 109–132. 24 p.